

Posudek vedoucího disertační práce

Autorka disertační práce: Mgr. Kateřina Čtvrtečková

Název disertační práce: Pohledy žáků ze sociálně rizikového prostředí na drogovou závislost

Vedoucí disertační práce: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Význam a aktuálnost zvoleného tématu:

Prevenzi negativních sociálních jevů ve vyloučených lokalitách se věnuje řada státních i nestátních subjektů, které také na mezinárodní i lokální úrovni provádějí sběr dat i standardizované výzkumy. Nesystematické útržky z těchto dat pronikají do médií všech druhů a připívají k paušalizujícímu, nepřesnému obrazu regionu, který etiketizuje děti i rodiny, což systematickému koncepčnímu přístupu a reálné pomoci konkrétním jednotlivcům nijak neprospívá. Předložená disertační práce reflektuje výše uvedený výchozí stav pečlivým shromážděním všech nyní dostupných důležitých faktů kvantitativních i kvalitativních, a to s cílem pomoci vlastní nezanedbatelně čtenou, tedy dostatečně významnou, sondou získanou od 753 respondentů objektivizovat a z pedagogického pohledu objasnit relevantnost dosavadních poznatků i preventivních aktivit v regionu. Tím přispívá k reálnému hodnocení rizik a potřeb zkoumané skupiny ohrožené mládeže, včetně možnosti konkrétnějšího nasměrování dalších aktivit na úrovni místní správy a samosprávy, či neziskových podpůrných organizací.

Cíle a jejich metodické naplnění disertační prací

Cílem výzkumu bylo získání dat v objemu a kvalitativní struktuře umožňující dílčí, ale dostatečně korektivní komparaci poznatků s dosavadními velkoobjemovými rozsáhlými výzkumy, především s Evropskou školní studií o alkoholu a jiných drogách ESPAD (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), která sbírá data ve čtyřletých intervalech od roku 1995 v Ústeckém kraji a poté i v České republice, a dále se studií Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem nazvanou „Alkohol, drogy a jiné formy rizikového chování u studentů středních škol v Ústeckém kraji“ a realizovanou v roce 2017, ale také s dalšími statistickými zdroji. Dílčí studie byla zaměřena na získání poznatků konkrétně z vyloučených lokalit, což je nejvíce cenné. Další nepominutelnou hodnotou výzkumu je výběr skupiny respondentů z posledních dvou ročníků základní školy a z prvního ročníku středních škol, tedy zaměření na věkovou kohortu ohrožené mládeže na prahu dospělosti, tedy na období, kdy se respondenti připravují na moment získání občanských průkazů a také počátku trestní odpovědnosti v rozsahu daném Trestním zákoníkem a Zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

Práce obsahuje 176 stran a 17 příloh. Pro zpracování teoretické části, která důkladně mapuje sociodemografické údaje o vybraných lokalitách, o nemravné exploataci jejich obyvatel včetně dětí quasipodnikatelskými technikami šířitelů drog nabídkou

nebezpečných surrogátů životní spokojenosti, o souvislostech s výskytem exekucí a dalších materiálních znevýhodnění, a dále také pro metodologickou oporu cílů práce využila autorka nejen 45 citovaných tištěných a 35 internetových zdrojů, ale i konzultací s řadou odborníků ve vybraném regionu, v ČR i v zahraničí. Práci tak nelze vytknout nedostatek vědeckého zázemí, ani osobního vhledu a zkušeností autorky.

Autorka si k naplnění cílů zvolila objektivní vědecké metody, jimiž samostatně prověřila předpoklady svých hypotéz. Účelným krokem bylo konstruování vlastního dotazníku zaměřeného úžeji na konkrétní vybranou skupinu, výběr otázek paralelních k dotazníku ESPAD pro účely komparace a otázek doplňujících. Ke korektnímu vědeckému postupu patřil také pilotní průzkum, který uvážlivě eliminoval možné neočekávané konsekvence při provádění vlastního dotazníkového šetření. Vyloučení případu, že by obdobný dotazník stejní respondenti vyplňovali v krátkém časovém úseku dvakrát, zajistila autorka koordinací svého postupu navázáním spolupráce s příslušnou odpovědnou pracovnící Úřadu vlády ČR. Disertační práce tento promyšlený a korektní postup fakticky a hlavně ve svých výstupech dokazuje.

Velký objem získaných dat prezentovala autorka textově, graficky a komentovaně, nikoli pouze v přehledných statistických dílčích a souborných výsledcích, ale, a to je pro disertaci nejvíce cenné, prostřednictvím komparativních statistických metod.

Výsledky práce

Jako hlavní přínos pro společenskou praxi vedoucí disertační práce oceňuje nové statistické výsledky, které situaci ve vyloučených lokalitách představují metodicky správně, bez příkras, ale také bez přehánění a paušálních rezignovaných pesimistických závěrů. Jak autorka správně ve svých závěrečných doporučeních pro praxi shrnuje, objektivní poznatky by měly vést v duchu reálného pedagogického optimismu všechny zainteresované preventivní subjekty na všech stupních ke koordinaci multidisciplinární spolupráce a systematickému přístupu nejen na úrovni již osvědčených hromadných akcí, ale také ke každodennímu přístupu individuálnímu, k řešení palčivých problémů ohrožených konkrétních jednotlivých dětí v rodinách a ve škole.

Navrhovaná opatření zmiňují nezbytnost častějšího opakování průzkumů zaměřených na protidrogovou prevenci u mládeže ve vyloučených lokalitách, ve školách je pak třeba navázat na již realizované a dříve zavedené projekty primární prevence a posilovat samostatnou aktivitu formou péče starších žáků o mladší, která by se jako mnohem srozumitelnější přístup měla stát pozitivní tradicí.

Disertační práce přinesla řadu zajímavých zjištění, týkajících se vztahu mládeže z vyloučených lokalit k užívání návykových látek a k vlivům těchto negativních jevů na další souvislosti, např. na agresivní chování, konflikty mezi vrstevníky, školní neprospěch a delikty, které musela řešit policie, nebo vyvolávaly zdravotní problémy. Srovnání vlastních poznatků autorky z výzkumem ESPAD ukazuje, že na některé otázky respondenti z vyloučených lokalit odpovídali upřímněji a také, že skladba dosažitelných a zneužívaných návykových látek se ve vyloučených lokalitách liší. Tyto výrazně nové poznatky mohou patřit mezi témata, o nichž by autorka disertační práce mohla blíže pohovořit při obhajobě. Překvapivý je např. prokazatelný fakt, že míra závislosti u mládeže ve vyloučených lokalitách není vyšší než v jejich okolí.

Při obhajobě navrhuji například následující témata rozpravy:

- 1/ Ovlivňuje dostupnost zneužívaných návykových látek u mládeže z vyloučených lokalit skladbu jejich faktické spotřeby?
- 2/ Jak souvisí projevy sociální nouze ve vyloučených lokalitách s dostupností nepovolených návykových látek?
- 3/ Které dosavadní aktivity cíleně zaměřené na protidrogovou prevenci ve vyloučených lokalitách považujete za prospěšné a vhodné k většímu uplatnění?

Závěr posudku vedoucího disertační práce

Na základě výše uvedených argumentů mohu uvést, že předložená disertační práce Mgr. Kateřiny Čtvrtečkové

splňuje požadavky kladené na disertační práci

a tuto práci

doporučuji k obhajobě.

Ve Stráži pod Ralskem 13. 4. 2021

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.